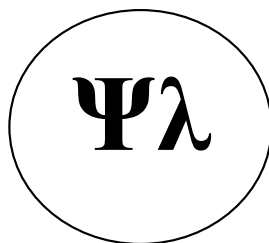

ISSN 2309-1797 (print)

ISSN 2415-3397 (online)

PSYCHOLINGUISTICS

Психолінгвістика. Психолінгвістика

PSYCHOLOGY

Volume 26, Issue 1, 2019

УДК 81'23
ББК 88+81.2-5
П 86

Psycholinguistics (2019). Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University. 26(1). 402 p.

The Collection of Research Papers of Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University was submitted in the category A journals among scientific qualified Ukrainian publications in the sphere of *Psychology* and *Philology*
(Minute № 612 from May 5th 2019)

Collection is included to international peer-reviewed open access journals and indexed in Web of Science Core Collection (ESCI)

EDITORIAL BOARD:

LARYSA O. KALMYKOVA, Dr. in Psychology, Professor (*Editor-in-Chief*)
MARYNA I. NAVALNA, Dr. in Philology, Professor (*Managing Editor*)
NATALIYA V. KHARCHENKO, Dr. in Psychology, Assistant Professor (*Executive Assistant*)

Responsible editors:

Kyuchukov H., Dr. in Pedagogy, Professor (Poland), **Volzhentseva I.**, Dr. in Psychology, Professor,
Mizin K., Dr. in Philology, Professor, **Lyla M.**, Ph.D. in Psychology, Assistant Professor,
Letiucha L., Ph.D. in Philology, Assistant Professor, **Skliarenko O.**, Ph.D. in Philology, Assistant Professor,
Kyrychenko T., Ph.D. in Psychology, Assistant Professor, **Kalmykov H.**, Ph.D. in Pedagogy, Assistant Professor,
Mysan I., Ph.D. in Pedagogy, Assistant Professor

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD:

Adam Bartoszek, Ph.D. in Sociology, Professor (Poland).
Aleksandr F. Bondarenko, Dr. in Psychology, Professor, Academician of NAES of Ukraine (Ukraine).
Olena Ig. Goroshko, Dr. in Philology, Dr. in Sociology, Professor (Ukraine).
Dwivedi Ratnech, Ph.D. in Philology (India).
Jill G. de Villiers, Ph.D. in Psychology, Professor (USA).
Nadja N. Ruhl, Ph.D. in language and literary studies (Italy).
Larysa V. Zasiakina, Dr. in Psychology, Professor (Ukraine).
Oleksandr Kapranov, Ph.D. in Language, Assistant Professor (Norway).
Larysa F. Kompantseva, Dr. in Philology, Professor (Ukraine).
Nataliya O. Mykhalchuk, Dr. in Psychology, Professor (Ukraine).
New William, Dr. in Psychology, Professor (USA).
Natalya V. Ringblom, Ph.D. in Language (Sweden).
Valentina A. Romenkova, Dr. in Psychology, Professor (Latvia).
Olena O. Selivanova, Dr. in Philology, Professor (Ukraine).
Bogdan Trocha, Dr. in Philology, Professor (Poland).
Alexander M. Kholod., Dr. in Philology, Professor (Ukraine).
Vitalii A. Shymko, Dr. in Psychology, Professor (Ukraine).

Recommended by a Scientific Council of Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University (Transaction № 4 from October 21st 2019).

УДК 81'23
ББК 88+81.2-5
П 86

Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвистика: зб. наук. праць. Серія: Психологія. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М. 2019. Вип. 26(1). 402 с.

Збірник наукових праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» внесено до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України із психологічних наук та філологічних наук (протокол № 612 від 07.05.2019 р.)

**Збірник включено до міжнародної наукометричної бази
Web of Science Core Collection (ESCI)**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

КАЛМИКОВА Л.О., д. психол.н., проф. (*головний редактор*)
НАВАЛЬНА М.І., д. філол. н., проф. (*заступник головного редактора*)
ХАРЧЕНКО Н.В., д. психол.н., доц. (*відповідальний секретар*)

Відповідальні редактори:

Ключуков Х.С., д. пед. н., проф. (Польща), **Волженцева І.В.**, д. психол. н., проф.,
Мізін К.І., д. філол. н., проф., **Лила М.В.**, к. психол. н., доц., **Летюча Л.П.**, к. філол. н., доц.,
Скляренко О.Б., к. філол. н., доц., **Кириченко Т.В.**, к. психол. н., доц.,
Калмиків Г.В., к. пед. н., доц., **Мисан І.В.**, к. пед. н., доц.

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Бартошек Адам, доктор соціологічних наук (Ph.D.), професор (Польща).
Бондаренко О.Ф., доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України (Україна).
Горошко О.І., доктор філологічних наук, доктор соціальних комунікацій, професор (Україна).
Двіведі Ратнеш, доктор філософії (Ph.D.) (Індія).
де Віллерс Джилл, доктор філософії в галузі психології (Ph.D.), професор (США).
Руль Н., доктор філософії в галузі лінгвістики та літературознавства (Ph.D.) (Італія).
Засскіна Л.В., доктор психологічних наук, професор (Україна).
Капранов О., доктор філософії в галузі лінгвістики (Ph.D.), доцент (Норвегія).
Компанцева Л.Ф., доктор філологічних наук, професор (Україна).
Михальчук Н.О., доктор психологічних наук, професор (Україна).
Нью-Джордж Вільям, доктор психологічних наук, професор (США).
Рінгблом Н., доктор філософії в галузі лінгвістики (Ph.D.) (Швеція).
Роменкова В.А., доктор психологічних наук, професор (Латвія).
Селіванова О.О., доктор філологічних наук, професор (Україна).
Троха Богдан, доктор філологічних наук, професор (Польща).
Холод О.М., доктор філологічних наук, професор (Україна).
Шимко В.А., доктор психологічних наук, професор (Україна).

Рекомендовано Вченою радою ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (протокол № 4 від 21 жовтня 2019 р.).

УДК 81'23
ББК 88+81.2-5
П 86

Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика: сб. науч. трудов. Серия: Психология. Переяслав-Хмельницкий: ФОП Домбровская Я.М. 2019. Вып. 26(1). 402 с.

Сборник научных трудов ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды» включен в категорию «А»
Перечня научных фаховых изданий Украины по психологическим наукам и филологическим наукам (протокол № 612 от 07.05.2019 г.)

**Сборник включен в международную наукометрическую базу
Web of Science Core Collection (ESCI)**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

КАЛМЫКОВА Л.А., д. психол. н., проф. (*главный редактор*)
НАВАЛЬНАЯ М.И., д. филол. н., проф. (*заместитель главного редактора*)
ХАРЧЕНКО Н.В., д. психол. н., доц. (*ответственный секретарь*)

Ответственные редактора:

Ключуков Х.С., д. пед. н., проф. (Польша), **Волженцева И.В.**, д. психол. н., проф.,
Мизин К.И. д. филол. н., проф., **Лила М.В.**, к. психол. н., доц., **Летючая Л.П.**, к. филол. н., доц.,
Скляренко А.Б., к. филол. н., доц., **Кириченко Т.В.**, к. психол. н., доц.,
Калмыков Г.В., к. пед. н., доц., **Мысан И.В.**, к. пед. н., доц.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Бартошек Адам, доктор социологических наук (Ph.D.), профессор (Польша).
Бондаренко А.Ф., доктор психологических наук, профессор, академик НАПН Украины (Украина).
Горошко Е.И., доктор филологических наук, доктор социальных коммуникаций, профессор (Украина).
Двivedи Ратнеш, доктор философии (Ph.D.) (Индия).
де Виллерс Джилл, доктор философии в области психологии (Ph.D. in Psychology), профессор (США).
Руль Н., доктор философии в области лингвистики и литературоведения (Ph.D.) (Италия).
Засекина Л.В., доктор психологических наук, профессор (Украина).
Капранов А., доктор философии в области лингвистики (Ph.D.), доцент (Норвегия).
Компанцева Л.Ф., доктор филологических наук, профессор (Украина).
Михальчук Н.А., доктор психологических наук, профессор (Украина).
Нью-Джордж Вильям, доктор психологических наук, профессор (США).
Рингблом Н., доктор философии в области лингвистики (Ph.D.) (Швеция).
Роменкова В.А., доктор психологических наук, профессор (Латвия).
Селиванова Е.А., доктор филологических наук, профессор (Украина).
Троха Богдан, доктор филологических наук, профессор (Польша).
Холод А.М., доктор филологических наук, профессор (Украина).
Шимко В.А., доктор психологических наук, профессор (Украина).

Рекомендован Ученым советом ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды» (протокол № 4 от 21 октября 2019 г.).

CONTENT

Akimova Nataliia & Oleksandrenko Kateryna.
Impact of the Internet Using Experience on the Peculiarities
of the Internet Texts Understanding (*in Ukrainian*)11

Afanasieva Natalia, Svitlychna Nataliia & Shayda Oleksandr.
Psychosemantic Analysis of Psychologists' Representations
About the Place of Psychological Counseling (*in Ukrainian*)37

Bochelyuk Vitalii, Panov Nikita & Zaytseva Valentyna.
Verification of Psychodiagnostic Capabilities
of Handwritten Texts (*in Ukrainian*)51

Handzilevska Halyna, Nikitchuk Uliana & Balashov Eduard.
Psycholinguistic Aspects of Realisation of Acme Potential
of Life Scripts of Ukrainian Writers-Emigrants83

Dotsevych Tamiliia. Metacognitive Strategies of Developing
the Reading Competence of Students of Institutions
of Higher Education (*in Ukrainian*)105

Zasiékina Larysa & Zhuravlova Olena. Acculturating Stress,
Language Anxiety and Procrastination of International
Students in the Academic Settings126

Zdanevych Larysa & Kruty Kateryna.
Overcoming Communicative Deadadaptation of Speech
Passive Children of Pre-School Age (*in Ukrainian*)141

Kalmykova Larysa, Kharchenko Nataliia & Mysan Inna.
Problems of Modeling the Processes of Audition
in the World Psycholinguistics (*in Ukrainian*)160

Krylova-Grek Yuliya. Psycholinguistic Aspects
of Humanitarian Component of Cybersecurity199

Kyuchukov Hristo. Acquisition of Case System
in Romani Language (*in Russian*)216

Lozova Olga & Lytvynenko Olena. Narrative Indicators of
Adolescents' Maladaptive Cognitive Schemas (*in Ukrainian*) ...228

Maksymenko Serhii, Tkach Bohdan, Lytvynchuk Lesia & Onufriieva Liana. Neuro-Psycholinguistic Study of Political Slogans in Outdoor Advertising (<i>in Ukrainian</i>)	246
Mykhalchuk Nataliya & Kryshevych Olga. The Peculiarities of the Perception and Understanding of Sonnets Written by W. Shakespeare by the Students of the Faculty of Foreign Languages	265
Savelyuk Nataliya & Tkach Tamara. Psycholinguistic Peculiarities of Non-Canonical (Personal) Religious Discourse (<i>in Ukrainian</i>)	286
Sadeghi Tannaz & Marzban Amin. Contextual Inferencing Strategies and Changes in Reading Attitudes: the Case of Iranian EFL Undergraduates	306
Tokareva Natalya. Modelling Associative-Semantic Content as Regards the Logic-of-Semantics Dimension of the Adolescents' Speech (<i>in Ukrainian</i>)	324
Fomina Natalia. Reflection in Speech of the Individual-Typological Features of Language Personality (<i>in Russian</i>)	342
Khyzhniak Inna & Liashov Nazar. Analysis of Problem of Perceiving and Understanding Literary Texts by Philology Students (<i>in Ukrainian</i>)	363
Shymko Vitalii. On the Question of the Place and Role of Language in the Process of Personality Socialization: Structural-Ontological Sketch	385

ЗМІСТ

Акімова Наталія & Олександренко Катерина.
Вплив досвіду користування інтернетом
на особливості розуміння текстів інтернету11

**Афанасьєва Наталя, Світлична Наталія &
Шайда Олександр.** Психосемантичний аналіз
уявлень психологів-практиків про місце
психологічного консультування37

Бочелюк Віталій, Панов Микита & Зайцева Валентина.
Верифікація психодіагностичних
можливостей рукописних текстів51

Гандзілевська Галина, Нікітчук Уляна & Балашов Едуард.
Психолінгвістичні ресурси реалізації акмепотенціалу
життєвих сценаріїв українських
письменників-емігрантів (*англ. мовою*)83

Доцевич Тамілія. Метакогнітивні стратегії
розвитку читацької компетентності
в студентів закладів вищої освіти105

Засєкіна Лариса & Журавльова Олена.
Акультураційний стрес, мовна тривожність
та прокрастинація в іноземних студентів
в академічному середовищі (*англ. мовою*)126

Зданевич Лариса & Крутій Катерина.
Подолання комунікативної дезадаптації
у мовленнєво пасивних дітей дошкільного віку141

Калмикова Лариса, Харченко Наталія & Мисан Інна.
Проблеми моделювання процесів аудіювання
у світовій психолінгвістиці160

Крилова-Грек Юлія. Психолінгвістичні аспекти
гуманітарного компоненту кібербезпеки (*англ. мовою*)199

Ключуков Христо. Оволодіння відмінковою системою
в румунській мові (*рос. мовою*)216

Лозова Ольга & Литвиненко Олена. Наративні індикатори дисфункційних когнітивних схем підлітків	228
Максименко Сергій, Ткач Богдан, Литвинчук Леся & Онуфрієва Ліана. Нейропсихолінгвістичне дослідження політичних гасел із зовнішньої реклами	246
Михальчук Наталія & Кришевич Ольга. Особливості сприйняття і розуміння сонетів В. Шекспіра студентами факультету іноземної філології (<i>англ. мовою</i>)	265
Савелюк Наталія & Ткач Тамара. Психолінгвістичні особливості неканонічного (персонального) релігійного дискурсу	286
Садегжи Танназ & Марцбан Амін. Контекстуальні стратегії умовиведення та зміни в поглядах на читання: на прикладі іранських випускників EFL (<i>англ. мовою</i>)	306
Токарева Наталя. Моделювання асоціативно-семантичного контенту у логіко-смысловому вимірі мовлення підлітків	324
Фоміна Наталія. Відображення в мовленні індивідуально-типологічних особливостей мовної особистості (<i>рос. мовою</i>)	342
Хижняк Інна & Ляшов Назар. Аналіз проблеми сприймання й розуміння студентами-філологами творів художньої літератури	363
Шимко Віталій. До питання про місце і роль мови в процесі соціалізації особистості: структурно-онтологічний ескіз (<i>англ. мовою</i>)	385

СОДЕРЖАНИЕ

Акимова Наталья & Александренко Екатерина.
Влияние опыта пользования интернетом
на особенности понимания
текстов интернета (*на укр. языке*)11

**Афанасьева Наталья, Светличная Наталья &
Шайда Александр.** Психосемантический анализ
представлений психологов-практиков о месте
психологического консультирования (*на укр. языке*)37

Бочелюк Виталий, Панов Никита & Зайцева Валентина.
Верификация психодиагностических возможностей
рукописных текстов (*на укр. языке*)51

**Гандзилевская Галина, Никитчук Уляна &
Балашов Эдуард.** Психолингвистические ресурсы
реализации акмепотенциала жизненных сценариев
украинских писателей-эмигрантов (*на англ. языке*)83

Доцевич Тамилия. Метакогнитивные стратегии развития
читательской компетентности у студентов
высшего учебного заведения (*на укр. языке*)105

Засекина Лариса & Журавлева Елена.
Аккультурационный стресс, языковая тревожность
и прокрастинация иностранных студентов
в академической среде (*на англ. языке*)126

Зданевич Лариса & Крутий Екатерина.
Преодоление коммуникативной дезадаптации
у пассивно речевых детей дошкольного возраста141

Калмыкова Лариса, Харченко Наталия & Мысан Инна.
Проблемы моделирования процессов аудирования
в мировой психолингвистике (*на укр. языке*)160

Крылова-Грек Юлия. Психолингвистические
аспекты гуманитарного компонента
кибербезопасности (*на англ. языке*)199

Ключуков Христо. Овладение падежной системой в ромском языке	216
Лозовая Ольга & Литвиненко Елена. Нарративные индикаторы дисфункциональных когнитивных схем подростков <i>(на укр. языке)</i>	228
Максименко Сергей, Ткач Богдан, Литвинчук Олеся & Онуфриева Лиана. Нейропсихолингвистическое исследование политических лозунгов из внешней рекламы <i>(на укр. языке)</i>	246
Михальчук Наталья & Кришевич Ольга. Особенности восприятия и понимания сонетов В. Шекспира студентами факультета иностранной филологии <i>(на англ. языке)</i>	265
Савелюк Наталия & Ткач Тамара. Психолингвистические особенности неканонического (персонального) религиозного дискурса <i>(на укр. языке)</i>	286
Садегжи Танназ & Марцбан Амин. Контекстуальные стратегии и изменения во взглядах на чтение: на примере иранских выпускников EFL <i>(на англ. языке)</i>	306
Токарева Наталья. Моделирование ассоциативно- семантического контента в логико-смысловом измерении речи подростков <i>(на укр. языке)</i>	324
Фомина Наталья. Отражение в речи индивидуально- типологических особенностей языковой личности	342
Хижняк Инна & Ляшов Назар. Анализ проблемы восприятия и понимания студентами-филологами произведений художественной литературы <i>(на укр. языке)</i> . . .	363
Шимко Виталий. К вопросу о месте и роли языка в процессе социализации личности: структурно-онтологический эскиз <i>(на англ. языке)</i>	385

Psycholinguistic Peculiarities of Non-Canonical (Personal) Religious Discourse

Психолінгвістичні особливості неканонічного (персонального) релігійного дискурсу

Nataliya Savelyuk¹

DSc. in Psychology,
Assistant Professor

Наталія Савелюк¹

доктор психологічних наук,
доцент

E-mail: nsavelyuk@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2394-8588

Tamara Tkach²

Dr. in Psychology,
Professor

Тамара Ткач²

доктор психологічних наук,
професор

E-mail: tkachtam@gmail.com
orcid.org/0000-0001-5290-5395

¹*Kremenets Regional Humanitarian
and Pedagogical Academy
named after Taras Shevchenko*
✉ 1, Litseyna Str., Kremenets,
Ukraine, 47003

¹*Кременецька обласна гуманітарно-
педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка*
✉ вул. Ліцейна, 1, Кременець,
Україна, 47003

²*Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University, Ukraine*
✉ 30, Sukhomlynskyi Str.,
Pereiaslav-Khmelnytskyi,
Kyiv Reg., 08401

²*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний
університет імені Григорія
Сковороди», Україна*
✉ вул. Сухомилинського 30,
м. Переяслав-Хмельницький,
Київська обл., 08401

Original manuscript received March 01, 2019
Revised manuscript accepted September 15, 2019

ABSTRACT

Introduction. The article reveals universal and specific features of non-canonical religious discourse. Religious discourse is generally defined as the process of cognitive-speech activity in a religiously relevant social and communicative situation, which involves the reception, transmission and/or creation (compilation) of certain religious texts in a certain context; and as the current result of this activity, which creates the corresponding discursive picture (model) of the world. The main genre of religious discourse is prayer – canonical (institutionalized) and non-canonical (non-institutionalized, personal). Non-canonical prayer is defined as an appeal to God, the text of which may contain both canonical fragments and individual verbal formulations of the subject.

Materials & Techniques of the Research. The sample of empirical research is 543 persons of different age, social status, from different regions of Western Ukraine. Due to the use in the first stage of «Methods for the Study of Religious Activity» (D. Smirnov) and subtraction of quartiles, the whole initial sample is divided into four sub-samples of persons with different levels of religious activity. In the second stage, the verbalization of non-canonical religious discourses was recorded. The thus obtained 543 texts were subjected to content-analytic procedures using the «Textanz» computer program. The methods of psychosemantic and psycholinguistic textual analysis are used as the basis for the mentioned processing and interpretation of results.

Results. According to the results of the study, universal patterns of psycholinguistic structure of non-canonical religious discourse were identified, connected with the activation of the «I-You» system and the verbal explication of a certain personal request and gratitude. Some specific semantic variations of the corresponding discourse, due to the level of religious activity of the subject, are also revealed. It is stated, in particular, that at its higher levels, the number and, consequently, the importance of the tokens of the noun category «Spiritual, psychic life» («love», «heart», etc.) are increasing. This demonstrates the importance of prayer for high-religious individuals, not only as an external means of support, but as an effective psychological resource for self-control.

Key words: religious discourse, non-canonical prayer, religious activity, personality, psycholinguistic analysis.

Вступ

Особистість, як цілісний суб'єкт психіки, так чи інакше втілює себе у всьому, що здійснює, реалізує, чинить, відтворює і створює. А якщо це – релігійна особистість, то вона, зокрема, яскраво виражає себе у молитві, особливо персоналізованій неканонічній молитві. Саме молитовне звертання до Бога у найкритичніших

життєвих ситуаціях – основна смислова складова відомого афоризму про те, що «в окопах не буває атеїстів».

Але не тільки у критичних, глибоко й гостро екзистенційних ситуаціях, а і у повсякденних життєвих справах особистість, котра здійснює релігійно-дискурсивний акт, втілює у ньому свої найпотаємніші потреби й бажання, розкриває мрії та задуми, повіряє страхи та турботи, виражає задоволеність і незадоволеність чимось. Інакше кажучи, в персональному релігійному дискурсі яскраво відтворюється і твориться особистість у всій своїй повноті й цілісності. А тому психологічне, психолінгвістичне вивчення релігійного дискурсу в його процесуальності й результативності – свого роду «королівський шлях» до пізнання глибин особистісного буття.

З позицій психології, а також психолінгвістики та дискурсивної психології як міждисциплінарних галузей досліджень, ми визначаємо **релігійний дискурс** як процес когнітивно-мовленнєвої активності у релігійно релевантній соціально-комунікативній ситуації, що передбачає реценцію, передавання та/або творення (співтворення) певних релігійних текстів у певному контексті; та як поточний результат даної активності, що творить відповідну дискурсивну картину (модель) світу (Савелюк, 2017).

Релігійний дискурс, як і будь-який інший вид дискурсу, підпадає під різні класифікації. Одна з них – поділ релігійного дискурсу на інституціолізований та неінституціолізований, або, якщо висловлюватися більшою мірою церковною термінологією, канонічний та неканонічний.

Оскільки поняття «канонічний», особливо з огляду на суспільно-політичну та релігійну ситуацію у сучасній Україні, «обросло» деякими додатковими, далеко не завжди науковими, а спекулятивними конотаціями, уточнимо його розуміння в нашому дослідженні. Так, канонічна молитва – це, насамперед, загальновідома у християнстві «Отче наш», а також всі ті молитви, які використовують тексти, введені певною конфесією як канон, тобто як церковне правило. Неканонічна молитва – це звертання до Бога, текст якого може містити як окремі канонічні фрагменти (наприклад, «Господи, помилуй» та ін.), так і власні вербальні формулювання суб'єкта. У зв'язку з цим, в українських і зарубіжних розвідках синонімічно до даного терміну використовуються

поняття «неінституціолізована», «персональна», «індивідуальна», «імпровізована» і т. ін. молитва. Свого роду сполучним містком між канонічним і неканонічним релігійним дискурсом виступають так звані (просто)народні молитви, які є не тільки духовно-релігійним, а і суттєвим фольклорним надбанням певного народу, нації (Гунчик, 2014).

Наймасштабніше на сьогодні дослідження молитви з позицій психології належить Б. Спілці та К. Ледду. Вони, зокрема, зазначають, що молитви в більшості випадків – це *«індивідуальні творіння, форма яких значною мірою задана доктринами та практикою наших релігійних інститутів»* (Спілка & Ледд, 2015: 29). Звернемо увагу на ключові для нас у даному формулюванні поняття: «індивідуальні творіння» та «форма». Інакше кажучи, виходячи з такого визначення, домінантна частина релігійного дискурсу, в тому числі молитов, має саме персональний, неканонічний характер. При цьому молитва розглядається як акт комунікації, а точніше – як бесіда, яка має високу значущість для особистості та зазвичай передбачає визнання високого статусу, потужної влади й особливої милості Бога.

У рамках постнекласичної науки можна виокремити три основні позиції (підкреслимо: світські, а не богословські), з яких у наш час активно вивчається й описується релігійний дискурс. Так, з методологічних аспектів соціального конструкціонізму аналізується, як у приватних релігійних дискурсах відбувається лише формальне відокремлення церкви від держави, а насправді – паралельний перетік і взаємообіг сфер соціального впливу від однієї до іншої значущої інституції (Martin, 2009).

Наратологічний підхід акцентує увагу, відповідно, на наративних складових релігійного дискурсу, як і будь-якого релігійного тексту. Релігійні наративи тут розглядаються у дуже розлогіх ракурсах: від біблійних оповідей про земний шлях Ісуса і Його притч до розповіді, наприклад, прихожанина певної церкви своєму духовному наставникові про певну подію із життя та, власне, його індивідуальної молитви. Головне в усьому цьому – релігійний контент або, принаймні, релігійний контекст (Finnern, 2014).

Засобами критичного дискурс-аналізу вивчаються як історичні типології народних релігійних дискурсів – наприклад, у стародавній Греції (Albinus, 1997), так і постмодерністські зміни релігійного

дискурсу – зокрема, змістів релігійних проповідей, в умовах «детрадиціоналізованого, децентрованого та раціоналізованого соціального клімату» (Singh, 2019).

Підхід до молитви як до жанру дискурсу (нарративу), запропонований у межах сучасних міждисциплінарних галузей знання – переважно гуманітарних за змістом, до речі, класично обґрунтовується й новітніми даними сучасної нейрофізіології як цілком природничо-наукової галузі. Відомим у світі стало дослідження, в якому із використанням функціональної магнітно-резонансної томографії група датських вчених вивчала відмінні реакції різних ділянок мозку при здійсненні канонічної та неканонічної молитви. За результатами чітко констатовано, що, на відміну від інституціолізованої молитви, молитва «імпрізована» потужно активує скроневі ділянки, медіальну префронтальну кору, скронево-тім'яні зв'язки, тобто пов'язані із соціальним пізнанням структури головного мозку. А це, на думку науковців, підтверджує гіпотезу про те, що релігійні особистості, котрі сприймають Бога як «реального та відповідаючого на прохання суб'єкта», під час молитви «переживають інтросуб'єктивний досвід, порівнюваний із нормальною міжособистісною взаємодією» (Schjoedt, Stodkilde-Jorgensen, Geertz & Roepstorff, 2009: 199).

За результатами даного дослідження, Ю. Шьодт із колегами поділив усі молитви на дві основні групи: 1) з високо формалізованим режимом релігійності, що включає жорстко визначені ритуали й тексти та 2) з імпрізованим режимом, що включає неінституціолізовані та слабко структуровані релігійні практики. Асоціативно останній варіант у когнітивній психології порівнюється з «висловлюванням побажань Санта-Клаусу» (Eames, 2016: 29–30).

І. Юрасов та О. Павлова, вивчаючи проблему становлення релігійної ідентичності, наголошують, що у процесі релігійної соціалізації та комунікації особистість зустрічається, насамперед, з неінституціолізованим релігійним дискурсом, який доволі вільно, недогматично і часто неканонічно інтерпретує ті чи інші релігійні положення. В ньому, поряд власне з релігійним, співіснують й інші види дискурсу – філософського, художнього, ідеологічного та ін. (Юрасов & Павлова, 2018).

В Україні власне психолінгвістичні студії релігійного дискурсу належать, зокрема, Т. Хомуленко, О. Кузнецову і К. Фоменко, котрі розкривають місце та роль різних типів молитви в релігійній комунікативній поведінці людини (Хомуленко, Кузнецов & Фоменко, 2018). В Росії окремих психолінгвістичних особливостей релігійного дискурсу торкається, наприклад, Т. Полякова, котра вивчає асоціативні поля основних понять сучасної російської православної культури (Полякова, 2011). Нами попередньо досліджувалися та інтерпретувалися вербальні реакції респондентів на зміст канонічної молитви, що піддавалися контент- та психолінгвістичному текстовому аналізу (Савелюк, 2017). З усім цим, цілісний психолінгвістичний аналіз власне неканонічної молитви практично ще не здійснювався й у наукових працях не описувався.

Отже, **мета статті** – опис та інтерпретація результатів емпіричного дослідження психолінгвістичних особливостей неканонічної молитви як персонального жанру релігійного дискурсу. **Завдання дослідження:** 1) теоретичний аналіз поняття «неканонічна молитва»; 2) емпіричне з'ясування універсальних та специфічних (залежно від рівня релігійної активності особистості) психолінгвістичних особливостей неканонічного релігійного дискурсу; 3) співставлення отриманих результатів зі спорідненими вітчизняними й зарубіжними науковими розвідками.

Методи й методика дослідження

Остаточно сформована вибірка нашого емпіричного дослідження склала 543 особи різного віку, соціального статусу та з різних регіонів Західної України (Тернопільської, Рівненської, Волинської, Івано-Франківської, Закарпатської областей). Вона є доволі репрезентативною щодо конфесійної структури християн сучасної України, а також у контексті співвідношення міського та сільського населення, осіб із різними ступенями освіти тощо. Єдина диспропорція – гендерна.

Основним психодіагностичним інструментом на першому етапі стала «Методика вивчення релігійної активності» (далі по тексту – РА) Д. Смірнова (Смирнов, 1999). За її результатами і через вираховування кватилів усю початкову вибірку було поділено

на чотири субвибірки: 1) 138 осіб із найнижчим рівнем РА (загальний бал 187 і менше); 2) 141 особа з рівнем РА, нижчим за середній (188–210 балів); 3) 139 осіб із рівнем РА, вищим за середній (211–225 балів) та 4) 125 осіб із найвищим рівнем РА (226 і більше балів).

На другому етапі дослідження передбачалося отримати зафіксовані вербалізації неканонічних релігійних дискурсів респондентів. З цією метою їм були роздані спеціальні бланки, де пропонувалася наступна інструкція: «Уявіть, що саме «тут-і-тепер» Вам необхідно звернутися до Бога з молитвою. Будь ласка, запишіть нижче все те, що спаде Вам при цьому на думку. Дослідження цілком анонімне, тому прохання бути якомога відвертішим у своєму молитовному зверненні до Бога. Якщо зараз не виникло відповідного бажання, то можете це зробити пізніше. Головне, щоби Ваша молитва була щирою та сердечною».

Отже, ключовим процесуальним моментом дослідження став персональний релігійний дискурс особистості, котра звертається до Бога з молитвою, а не дає відповіді на питання дослідника або реагує на значною мірою відірвані від «живого» контексту слова-стимули асоціативного експерименту. Ймовірні етичні проблеми такого підходу, пов'язані з інтимністю процесу молитвотворення, були вирішені через принцип добровільності участі в дослідженні.

Отримані й зафіксовані зазначеним чином 543 тексти були піддані процедурам контент-аналітичної обробки за допомогою комп'ютерної програми «Textanz» (версія 2.4.2.0). З її допомогою існує можливість здійснювати аналіз будь-якого текстового масиву (Митина & Евдокименко, 2010: 35). За основу зазначеної обробки та інтерпретації її результатів бралися методи психосемантичного (Серкин, 2016) та психолінгвістичного текстового аналізу (Засекін, 2012; Засекіна, 2016). Дані відповідного аналізу узагальнювалися й порівнювалися в розрізі усіх чотирьох субвбірок.

Результати та дискусії

Розпочнемо наш аналіз із порівняння абсолютної та відносної кількості усіх зафіксованих слів. Так, у субвбірці осіб із найнижчим рівнем РА в цілому зафіксовано 29338 слів, отже,

у середньому ними було використано по 213 слів у кожному окремому дискурсі; у субвибірці з нижчим за середній рівнем РА – 31553 слова, тобто, у середньому їх дискурс складає 224 слова; із вищим за середній рівнем РА – 36040 слів загалом і 259 слів у середньому; із найвищим рівнем РА – відповідно, 40278 слів і 322 слова. Таким чином спостерігаємо, що з кожним вищим рівнем РА середня кількість слів у неканонічному релігійному дискурсі помітно зростає – відповідно, на 11, на 46 і на 109 слів (порівняно з найнижчим рівнем РА). Це засвідчує, на нашу думку, більшу звичність, зручність такої форми комунікації – релігійної, для високорелігійних осіб.

Переходимо тепер до психолінгвістичного аналізу експлікованих категорій та понять за основними частинами мови. Насамперед, зауважимо, що на всіх рівнях РА спостерігається аналогічна ієрархія домінування основних частин мови з приблизно однаковою їх відносною репрезентованістю на тлі загальної структури зафіксованих текстів (табл. 1):

Таблиця 1. Абсолютна і відносна кількість основних частин мови у релігійних дискурсах осіб на різних рівнях РА

Частини мови	Рівні релігійної активності			
	Найнижчий	Нижчий за середній	Вищий за середній	Найвищий
Займенники (Я, мє, Ти й ін.)	1053 (40,75%)	1044 (37,68%)	1208 (38,12%)	1464 (41,36%)
Іменники (Боже, родина, здоров'я та ін.)	746 (28,87%)	870 (31,40%)	946 (29,84%)	990 (27,97%)
Дієслова (дай, пошли й ін.)	618 (23,92%)	639 (23,06%)	722 (22,78%)	823 (23,25%)
Прислівники (дуже, завжди, добре й ін.)	106 (4,10%)	114 (4,11%)	158 (4,97%)	162 (4,58%)
Прикметники (здорові, щасливі й ін.)	61 (2,36%)	98 (3,54%)	124 (3,91%)	97 (2,73%)
Числівники (один, раз)	–/–	6 (0,21%)	12 (0,38%)	4 (0,11%)

З огляду на табличні дані, зауважимо наступне. По-перше, на вищих рівнях РА помітно зростає абсолютна кількість займенників, що в цілому засвідчує паралельне посилення персоналізованості й особистісної значущості релігійного дискурсу; по-друге, падіння

абсолютної та відносної кількості прикметників, на відміну від загальної тенденції збільшення чисельності інших частин мови, на нашу думку, пов'язане з посиленням труднощів якісного опису різних станів, подій, явищ у осіб саме з найвищим рівнем РА; по-третє, числівники, абсолютно відсутні на найнижчому рівні РА, дещо збільшують свою найменшу представленість на проміжних рівнях РА і зменшують – на найвищому її рівні, що засвідчує більші труднощі кількісного опису певних подій у суттєво сакралізованому їх контексті.

Переходимо тепер до більш детального аналізу отриманої психосемантичної та психолінгвістичної картини в межах окремих частин мови. Так, найбільш чисельними, як уже було зазначено, у зафіксованих неканонічних релігійних дискурсах стали займенники. Своєю чергою, домінантною в усіх субвибірках є група займенників, які вказують на суб'єкта (автора) релігійного дискурсу та його запити – це група особових і присвійних займенників «Я, моє, мені»: 418 (39,70%), 394 (37,74%), 458 (37,91%) та 538 (36,75%) займенників у субвибірках. Отже, хоча відносна кількість займенників цієї групи дещо спадає одночасно зі зростанням рівня РА, проте вони продовжують залишатися найчисельнішою категорією понять у структурах зафіксованих релігійних дискурсів. Це, на нашу думку, яскраво підтверджує, що молитва – це дійсно комунікативний акт, в якому особистість як його ініціатор висловлюється, насамперед, від власного імені.

Інший передбачуваний учасник відповідного комунікативного акту – Бог (Ісус, Богородиця, Святі й т. ін.), тому важливим є також порівняння міри репрезентованості ще однієї групи займенників – «Ти, Твоє, Тобі»: 223 (21,18%), 189 (18,10%), 246 (20,36%) та 301 (20,56%) слів у субвибірках. Примітною є експлікована динаміка падіння загальної та відносної кількості займенників даного типу на нижчому за середній рівні РА. З огляду на попередні наші дослідження, вважаємо, що це засвідчує найважчу психологічну ситуацію звертання до Бога саме афективно-амбівалентної релігійної дискурсивної особистості (відповідає даному рівневі РА), котра, відійшовши від світського прагматизму, ще не прийшла у своїх релігійних пошуках до справжнього внутрішнього прийняття Бога (Савелюк, 2017).

Узагальнимо кількісні дані за групами займенників у формі таблиці 2:

Таблиця 2. Основні групи займенників та показники їх репрезентованості в релігійних дискурсах осіб на різних рівнях РА

Групи	Рівні релігійної активності			
	Найнижчий	Нижчий за середній	Вищий за середній	Найвищий
«Я, моє, мені»	418/39,70% (1)	394/37,74% (1)	458/37,91% (1)	538/36,75% (1)
«Ти, Твоє, Тобі»	223/21,18% (2)	189/18,10% (2)	246/20,46% (2)	301/20,56% (2)
«Всі, все»	136/12,92% (3)	156/14,94% (3)	153/12,67% (3)	200/13,66% (3)
«Це, те»	101/9,59% (4)	80/7,66% (6)	102/8,45% (5)	118/8,07% (5)
«Вони, їхнє, їм»	69/6,55% (5)	87/8,33% (5)	113/9,35% (4)	158/10,79% (4)
«Ми, наше, нам»	53/5,03% (6)	88/8,43% (4)	84/6,95% (6)	92/6,28% (6)
«Свій, собі»	53/5,03% (7)	50/4,80% (7)	52/4,31% (7)	57/3,89% (7)

Отже, перша тріада найвагоміших груп займенників у всіх субвибірках аналогічна – це «Я, моє, мені», «Ти, Твоє, Тобі» та «Все, всі», що, з одного боку, підтверджує психологічну сутність молитви як комунікативного акту із функціонуванням системи «Я – Ти», з іншого боку, демонструє усезагальність і трансцендентність осмислюваних у молитві сфер як системи «Я – Все/Всі».

Як вказує П. Зернецький, дискурсивна семантика і прагматика включає в себе наступні смислові прошарки: 1) «Я – Я» – внутрішні автокомунікації особистості, 2) «Я – Ти» – взаємовідносини особистості з іншою людиною, 3) «Я – Ми» – взаємовідносини особистості з суспільством, із суспільними групами, 4) «Я – Всі Ми» – взаємовідносини особистості з людством, 5) «Я – Все» – взаємовідносини особистості з природою, 6) «Я – Друге Все» – взаємовідносини особистості з «другою природою», штучним матеріальним середовищем життя, 7) «Я – Третє Все» – взаємовідносини особистості з духовною культурою, 8) «Я – Усезагальне Все» – взаємовідносини особистості із Всесвітом. На думку автора, релігійний дискурс характеризується домінуванням

останнього смислового прошарку, причому під «Усезагальне Все» мається на увазі «Бог» (Зернецкий, 1992: 111).

На наш погляд, у взаємозв'язку з описуваними результатами дослідження, третій та четвертий прошарки можна об'єднати у загальний «Я – Ми» – взаємовідносини особистості й соціального світу; а прошарки від п'ятого по восьмий (крім, хіба що, шостого) – у єдиний «Я – Усезагальне» як взаємовідносини людини з усім світом, творінням свого Творця. В цілому ж ситуація персонального релігійного дискурсу стимулює звертання його суб'єкта до Бога як до «Ти-партнера» від імені, насамперед, «Я» й одночасного покликання на всезагальну сферу «Всіх» та/або «Всього».

Проаналізуємо детальніше розлогу психосемантичну палітру основних категорій та їх складових, виявлених у межах аналізу іменників (табл. 3):

Таблиця 3. Основні категорії іменників та показники їх репрезентованості у релігійних дискурсах осіб на різних рівнях РА

Категорії	Рівні релігійної активності			
	Найнижчий	Нижчий за середній	Вищий за середній	Найвищий
Сім'я та родина (сім'я, рідні та ін.)	149/25,79% (1)	154/22,61% (1)	183/24,83% (1)	166/21,64% (1)
Вітальність (здоров'я, життя й ін.)	128/22,15% (2)	151/22,17% (2)	136/18,45% (2)	132/17,21% (3)
Духовне, психічне життя (любов, терпіння й ін.)	54/9,34% (3)	75/11,01% (3)	111/15,06% (3)	134/17,47% (2)
Благополуччя (мир, щастя та ін.)	48/8,30% (4)	72/10,57% (4)	46/6,24% (5)	60/7,82% (4)
Людина, люди	34/5,88% (5)	39/5,73% (6)	42/5,70% (6)	31/4,04% (10)
Взасмими (допомога, друзі та ін.)	33/5,71% (6)	15/2,20% (11)	42/5,70% (6)	35/4,56% (8)
Темпоральність буття (день, ніч та ін.)	33/5,71% (6)	45/6,61% (5)	53/7,19% (4)	45/5,87% (5)
Неблагополуччя (проблеми, війни й ін.)	31/5,36% (7)	38/5,58% (7)	30/4,07% (7)	34/4,43% (9)
Світ, держава (світ, Україна та ін.)	23/3,98% (8)	32/4,70% (8)	29/3,93% (8)	42/5,48% (6)
Гріховне життя (гріхи, зло та ін.)	17/2,94% (9)	21/3,08% (10)	28/3,80% (9)	37/4,82% (7)
Шлях	14/2,42% (10)	11/1,62% (12)	10/1,36% (11)	15/1,96% (12)

Діяльність (навчання, робота й ін.)	11/1,90% (11)	23/3,38% (9)	27/3,67% (10)	22/2,87% (11)
Прохання	3/0,52% (12)	-	-	-
Доля	-	5/0,74% (13)	-	14/1,83% (12)

За даними таблиці можемо бачити, що, незалежно від рівня РА, домінантною скрізь є семантична категорія «Сім'я та родина», найчисельнішими лексемами у складі якої є, відповідно, «сім'я», «рідні (люди)», «близькі (люди)», «батьки», «діти» та ін. А от якщо на перших трьох рівнях РА домінує категорія «Вітальність» (з основними лексемами «здоров'я», «життя», «сили» й ін.), то на найвищому рівні РА вона опускається на третє рангове місце, поступаючись категорії «Духовне, психічне життя» (основні лексеми – «любов», «серце», «воля» та ін.). Цікаво також проаналізувати якісні й кількісні трансформації її наповнення на різних рівнях РА: так, якщо у складі даної категорії у першій та другій субвибірках домінує лексема «терпіння» (18,52% та 21,33% від загальної кількості понять категорії), то у третій – «серце» (11,71%), а у четвертій – «любов» (28,36%). Такі емпіричні результати цілком резонують із загальним аксіологічним вектором християнства, який так чи інакше пропагує загальнолюдську й усесвітню любов.

Також виявлено відносно уніфіковану загальну значущість категорії «благополуччя» (з основними лексемами «мир», «благополуччя», «щастя» й ін.) на різних рівнях РА: в усіх субвибірках, окрім третьої, вона посідає четверту рангову позицію, а у третій субвибірці – п'яту. Зазначимо, що в усіх субвибірках домінантною лексемою тут є «мир», що в конкретних дискурсах часто з'являється в контексті прохання миру для України та світу в цілому.

Інші вагомні категорії, які зустрічаються в релігійних дискурсах на всіх рівнях РА, але мають різну міру проявів, це: «Людина, люди», «Взаємини», «Темпоральність буття», «Неблагополуччя», «Світ, держава», «Гріховне життя», «Шлях» і «Діяльність». Специфічна категорія «Прохання» виявлена тільки в першій субвибірці, а категорія «Доля» – тільки у другій та четвертій.

Тут доцільно зауважити, що в дослідженні М. Фріз та М. Вонке (Friese & Wanke, 2014) персональна молитва розглядається як свого роду психологічний «буфер» для запобігання ймовірному виснаженню самоконтролю. Вчені вивчали цей феномен у контрольованих експериментальних умовах виконання завдання на пригнічення емоцій, учасники якого паралельно або читали молитву, або просто про щось міркували. У зв'язку з отриманими емпіричними даними зазначається, що молитва – це складна розумова діяльність, яка стимулює найрізноманітніші психологічні процеси, в тому числі, пов'язані із самоконтролем. В такому контексті стає ще більш зрозумілим збільшення кількості лексем категорії «Духовне, психічне життя» – отже, на вищих рівнях РА істотно посилюється, між іншим, роль молитви як процесу саморегулювання особистістю власного психічного життя.

Наступна вагома частина мови – дієслова. Незважаючи на рівень РА, найчисельніша вербальна категорія дієслів у неканонічних релігійних дискурсах – категорія, названа «Дай, пошли, хочу». Її відносна кількість на тлі інших дієслівних категорій у першій субвибірці – 51,83%, у другій – 46,63%, у третій – 48,15% та у четвертій – 37,56%. Таким чином, поряд із фактом домінування зазначеної категорії, відносна кількість її лексем помітно спадає одночасно зі зростанням рівня РА. Це відбувається за рахунок одночасного посилення значущості інших дієслівних категорій. Наприклад, якщо категорія «Дякую» на найнижчому рівні РА посідає третю рангову позицію з відносним показником 17,43%, то на найвищому рівні РА – вже другу (19,03%), перевершивши більш значущу у попередніх субвибірках категорію «Допоможи, підтримай, захисти». Отже, на найвищому рівні РА релігійна особистість наближається до істинного призначення молитви – не тільки й не стільки як прохання, а і як подяки Отцю Небесному за все наявне.

Як слушно у цьому зв'язку зазначає С. Наср (Nasr, 2005: 436), специфічна риса особистості під час здійснення неканонічної молитви не означає, що вона вільна від будь-яких правил. Натомість і в бідах, і в радості істинно релігійна людина повинна звертатися до Бога не тільки з певними проханнями, а і з подяками, покайнями, уславленнями тощо. Зокрема, є свого роду правилом у будь-якій молитві, поряд із проханням, висловлювати і свою

вдячність Усевишньому, поза якою молитва сутнісно, так би мовити, «несправжня».

Четверта за вагомістю проявів основна частина мови в нашому дослідженні – прислівники. При цьому в першій субвибірці домінує поняття «дуже» (20,75% від загальної кількості прислівників), тоді як у всіх наступних субвибірках – «завжди» (18,42%, 20,89% та 29,01%, відповідно). На нашу думку, якщо «прагматична» релігійна дискурсивна особистість на найнижчому рівні РА, звертаючись до Бога, просить у нього якомога більше потенційно можливого, скаржиться на надто нестерпне життя й водночас помітно вихваляє Його («дуже добрий» і т. ін.), то зі зростанням рівня РА суб'єкт дискурсу дедалі частіше використовує антитемпоральне поняття «завжди», що засвідчує прийняття трансцендентності всього Божого.

П'ятими за чисельністю у зафіксованих дискурсах є прикметники. В нашому дослідженні вони були умовно поділені на дві основні групи: ті, які стосуються якостей Бога і всього святого, та ті, які характеризують якості усіх інших складових Усесвіту (людей, речей). Отож, проаналізуємо відносну кількість лексем із першої підгрупи прикметників на різних рівнях РА: на найнижчому рівні їх разом експліковано 32,79%, причому найчисельніший прикметник тут – це «милосердний»; на нижчому за середній рівні РА – 15,31%, а найчисельніші тут поняття – «єдиний», «люблячий», «дорогий» – зустрічаються з однаковою частотою; на вищому за середній рівні РА – 25,81%, причому домінантним прикметником знову стає «милосердний»; а на найвищому рівні РА – 27,84% з найчисельнішим поняттям «дорогий». Отже, як бачимо (в унісон з отриманими результатами щодо дієслівних зворотів), Бог для високорелігійних осіб стає не тільки милостивим («Прошу Тебе, пошли...»), а ще й «дорогим» («Прошу і дякую Тобі за все...»).

Звернемо увагу і на числівник – частину мови, яка у вербалізованих релігійних дискурсах представлена поодинокими лексемами «один» і «раз». Перша, зокрема, в основному живається з метою підсилення сенсу унікальності Бога («Ти один тільки можеш...» і т. п.). Назагал, як засвідчує мізерна кількість числівників, трансцендентна і сакральна сутність Бога майже унеможлиблює калькулятивні вислови у відповідних дискурсах.

Висновки

Отже, неканонічна молитва, з точки зору психології, це – персоналізований релігійний дискурс, авторський акт комунікації, значною мірою імпровізоване звертання до Бога як до партнера, котрий, на думку суб'єкта молитви, здатний допомогти, підтримати, пробачити або просто вислухати. Крім експлікації комунікативної системи «Я – Ти» (нехай навіть і віртуальної, якщо дискутувати із приводу реальності чи нереальності предмету релігійної віри), в такому акті також явно чи латентно задіяне покликання на всезагальну сферу всього у світі, підвладну волі Творця.

Крім певних універсальних закономірностей психолінгвістичної структури неканонічного релігійного дискурсу, якими, крім активізації системи «Я – Ти», є також вербальна експлікація певного прохання та подяки, спостерігаються окремі специфічні смислові варіації, пов'язані, зокрема, з рівнем релігійної активності особистості. Так, на вищих рівнях такої активності зростає кількість а, отже, і значущість різних лексем іменникової категорії «Духовне, психічне життя», що засвідчує роль молитви для високорелігійних осіб не тільки й не стільки як зовнішнього, ритуального засобу, а як дієвого психологічного ресурсу самодетермінації в умовах одночасного пошуку певної зовнішньої опори.

Перспективи подальших досліджень передбачаються у розгортанні порівняльних психолінгвістичних аспектів вивчення неканонічного релігійного дискурсу: в чоловіків і жінок, у представників різного віку, різних країн, тощо. Доцільним також буде вивчення відповідних особливостей персональної молитви у їх взаємозв'язках із різними емоційними станами особистості.

Література

- Гунчик, І.В. (2014). Маловідома збірка західноукраїнських «простонародних молитов» про сон Пресвятої Богородиці в записках 30-х років ХХ століття. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 10(1), 27–29.
- Засекін, С. (2012). *Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту*. (Монографія). Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки.
- Засекіна, Л.В. (2016). Віртуальний дискурс у комунікативному просторі студентів. Л.О. Калмикова & Г.О. Хомич (Ред.), *Розвиток особистості в різних умовах соціалізації* (с. 193–211). Київ: Видавничий дім «Слово».

- Зернецкий, П.В. (1992). *Речевое общение на английском языке: Коммуникативно-функциональный анализ дискурса*. Киев: Лыбидь.
- Митина, О.В., & Евдокименко, А.С. (2010). Методы анализа текста: методологические основания и программная реализация. *Вестник Южно-Уральского государственного университета*, 40, 29–38.
- Полякова, Т.А. (2011). Социология и психолингвистика в изучении обыденного сознания. *Вопросы психолингвистики*, 13, 72–83.
- Савелюк, Н. (2017). *Психологія розуміння релігійного дискурсу*. (Монографія). Київ: КНТ.
- Серкин, В.П. (2016). *Психосемантика*. Москва: Юрайт.
- Смирнов, Д.О. (1999). Описание процедуры стандартизации психометрической методики «Опросник религиозной активности». *Научный психологический журнал*, 1–2, 159–172.
- Спилка, Б., & Лэдд, К.Л. (2015). *Психология молитвы: Научный подход*. Харьков: Гуманитарный центр.
- Хомуленко, Т., Кузнецов, О., & Фоменко, К. (2018). Молитва як предмет мовленнєвої діяльності та її комунікативний намір. *Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика*, 23(1), 309–326. doi. 10.5281/zenodo.1211565
- Юрасов, И.А., & Павлова, О.А. (2018). Дискурсивное исследование религиозной идентичности. *Теория и практика общественного развития*, 7, 24–29. <https://doi.org/10.24158/tipor.2018.7.3>
- Albinus, L. (1997). Discourse analysis within the study of religion: Processes of change in ancient Greece. *Method & Theory in the Study of Religion*, 9(3), 203–232. <https://doi.org/10.1163/157006897X00205>
- Eames, K.J. (2016). *Cognitive Psychology of Religion*. Long Grove: Waveland Press.
- Finnern, S. (2014). Narration in Religious Discourse: The example of Christianity. In P. Hühn, J. Pier, W. Schmid & J. Schönert (Eds.), *The Living Handbook of Narratology*. <https://doi.org/10.1515/9783110316469.435>
- Friese, M., Wanke, M. (2014). Personal Prayer Buffers Self-Control Depletion. *Journal of Experimental Social Psychology*, 51, 56–59. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.11.006>
- Martin, C. (2009). On the Origin of the «Private Sphere»: A Discourse Analysis of Religion and Politics from Luther to Locke. *The Finnish Society for the Study of Religion*, 45(2), 143–178.
- Nasr, S.H. (Ed.). (2005). *The Essential Frithjof Schuon*. Bloomington: World Wisdom.
- Schjoedt, U., Stodkilde-Jorgensen, H., Geertz, A., & Roepstorff, A. (2009). Highly Religious Participants Recruit Areas of Social Cognition in Personal Prayer. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 4(2), 199–207. <https://doi.org/10.1093/scan/nsn050>
- Singh, P.H. (2011). Language for Reconciliation in Religious Discourse: A Critical Discourse Analysis of Contradictions in Sermons Explored through the Activity Theory Framework. *Multilingua – Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 30(3–4), 391–404. <https://doi.org/10.1515/mult.2011.019>

References

- Gunchik, I.V. (2014). Malovidoma zbirka zakhidnoukrayinskykh «prostonarodnykh molytov» pro son Presvyatoyi Bohorodytsi v zapysakh 30-kh rokiv

- [A Little-known Collection of Western Ukrainian «Folk Prayers» about the Dream of the Blessed Virgin Mary in the Records of the 1930s]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Bulletin of the International Humanities University*, 10(1), 27–29 [in Ukrainian].
- Zasekin, S. (2012). *Psykholinhvistychni universalii perekladu khudozhnogo tekstu: monohrafiya [Psycholinguistic Universals of Translation of Fiction Text]*. Lutsk: Volyn. nat. them. Lesia Ukrainka [in Ukrainian].
- Zasekina, L.V. (2016). Virtualnyy dyskurs u komunikatyvnomu prostori studentiv [Virtual Discourse in Students' Communicative Space]. In L.O. Kalmykova & G.O. Khomich (Eds.), *Rozvytok osobystosti v riznykh umovakh sotsializatsiyi – Personality Development in Different Conditions of Socialization* (pp. 193–211). Kyiv: Vid. Dim «Slovo» [in Ukrainian].
- Zernetskii, P.V. (1992). *Rechevoye obshcheniye na angliyskom yazyke: Kommunikativno-funktsionalnyy analiz diskursa [Speech Communication in English: Communicative-Functional Analysis of Discourse]*. Kyiv: Lybid [in Russian].
- Mitina, O.V., & Evdokimenko, A.S. (2010). Metody analiza teksta: metodologicheskije osnovaniya i programmaya realizatsiya [Text Analysis Methods: Methodological Foundations and Software Implementation]. *Vestnik Yuzhno-Uralskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of the South Ural State University*, 40, 29–38 [in Russian].
- Polyakova, T.A. (2011). Sotsiologiya i psikholingvistika v izuchenii obydennoho soznaniya [Sociology and psycholinguistics in the study of everyday consciousness]. *Voprosy psikholingvistiki – Journal of Psycholinguistics*, 13, 72–83 [in Russian].
- Savelyuk, N. (2017). *Psykhohohiya rozumynna relihiynoho dyskursu [Psychology of Comprehending of Religious Discourse]*. Kyiv: CST [in Ukrainian].
- Serkyn, V.P. (2016). *Psikhosemantika [Psychosemantics]*. Moscow: Yurait [in Russian].
- Smirnov, D.O. (1999). Opisaniye protsedury standartizatsii psikhometricheskoi metodiki «Oprosnik relihioznoi aktivnosti» [Description of Procedure of the Psychometric Methodic's «The Questionnaire of Religious Activity» Standardization]. *Nauchnyi psikhologicheskii zhurnal – The Scientific Psychological Journal*, 1–2, 159–172 [in Russian].
- Spilka, B., & Ladd, K.L. (2015). *Psikhohohiya molitvy: Nauchnyi podkhod [The Psychology of Prayer: A Scientific Approach]*. Kharkov: Humanytarnyi tsentr [in Russian].
- Khomulenko, T., Kuznetsov, O., & Fomenko, K. (2018). Molytva yak predmet movlennyevoyi diyalnosti ta yiyi komunikatyvnyy namir [Prayer as a Subject of Speech Activity and its Communicative Intention]. *Psykholinhvistyka – Psycholinguistics*, 23(1), 309–326. doi.10.5281/zenodo.1211565 [in Ukrainian].
- Yurasov, I.A., & Paslova, O.A. (2018). Diskursivnoye issledovaniye religioznoy identichnosti [A Discursive Study of Religious Identity]. *Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya – Theory and Practice of Social Development*, 7, 24–29. <https://doi.org/10.24158/typor.2018.7.3> [in Russian].
- Albinus, L. (1997). Discourse analysis within the study of religion: Processes of change in ancient Greece. *Method & Theory in the Study of Religion*, 9(3), 203–232. <https://doi.org/10.1163/157006897X00205>
- Eames, K.J. (2016). *Cognitive Psychology of Religion*. Long Grove: Waveland Press.

- Finnern, S. (2014). Narration in Religious Discourse: The example of Christianity. In P. Hühn, J. Pier, W. Schmid & J. Schönert (Eds.), *The Living Handbook of Narratology*. <https://doi.org/10.1515/9783110316469.435>
- Friese, M., & Wanke, M. (2014). Personal Prayer Buffers Self-Control Depletion. *Journal of Experimental Social Psychology*, 51, 56–59. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.11.006>
- Martin, C. (2009). On the Origin of the «Private Sphere»: A Discourse Analysis of Religion and Politics from Luther to Locke. *The Finnish Society for the Study of Religion*, 45(2), 143–178.
- Nasr, S.H. (Ed.). (2005). *The Essential Frithjof Schuon*. Bloomington: World Wisdom.
- Schjoedt, U., Stodkilde-Jorgensen, H., Geertz, A., & Roepstorff, A. (2009). Highly Religious Participants Recruit Areas of Social Cognition in Personal Prayer. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 4(2), 199–207. <https://doi.org/10.1093/scan/nsn050>
- Singh, P.H. (2011). Language for Reconciliation in Religious Discourse: A Critical Discourse Analysis of Contradictions in Sermons Explored through the Activity Theory Framework. *Multilingua – Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 30(3–4), 391–404. <https://doi.org/10.1515/mult.2011.019>

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті розкриваються універсальні та специфічні особливості неканонічного релігійного дискурсу. Релігійний дискурс у цілому визначається як процес когнітивно-мовленнєвої активності у релігійно релевантній соціально-комунікативній ситуації, що передбачає рецепцію, передавання та/або творення (співтворення) певних релігійних текстів у певному контексті; а також як поточний результат даної активності, що творить відповідну дискурсивну картину (модель) світу. Як основний жанр релігійного дискурсу розглядається молитва – канонічна (інституціолізована) та неканонічна (неінституціолізована, персональна). Неканонічна молитва визначається як звертання до Бога, текст якого може містити окремі як канонічні фрагменти, так і індивідуальні вербальні формулювання суб'єкта.

Методики і процедура дослідження. Вибірка емпіричного дослідження складає 543 особи різного віку, соціального статусу, з різних регіонів Західної України. Через застосування на першому етапі «Методики вивчення релігійної активності» (Д. Смірнов) й врахування кватилів усю початкову вибірку поділено на чотири субвибірки осіб із різними рівнями релігійної активності. На другому етапі зафіксовано вербалізації неканонічних релігійних дискурсів. Отримані таким чином 543 тексти піддані процедурам контент-аналітичної обробки за допомогою комп'ютерної програми «Textanz». За основу зазначеної обробки та інтерпретації результатів узяті методи психосемантичного та психолінгвістичного текстового аналізу.

Результати. За результатами дослідження визначено універсальні закономірності психолінгвістичної структури неканонічного релігійного дискурсу, пов'язані з активізацією системи «Я-Ти» й вербальною експлікацією

певного персонального прохання та подяки. Виявлено також окремі специфічні смислові варіації відповідного дискурсу, обумовлені рівнем релігійної активності його суб'єкта. Констатовано, зокрема, що на вищих її рівнях зростає кількість а, отже, і значущість лексем іменникової категорії «Духовне, психічне життя» («любов», «серце» та ін.). Це демонструє значущість молитви для високорелігійних осіб не тільки як зовнішнього засобу підтримки, а і як дієвого психологічного ресурсу самоконтролю.

Ключові слова: релігійний дискурс, неканонічна молитва, релігійна активність, особистість, психолінгвістичний аналіз.

Савелюк Наталя, Ткач Тамара. Психолінгвістические особенности неканонического (персонального) религиозного дискурса

АННОТАЦИЯ

Вступление. В статье раскрываются универсальные и специфические особенности неканонического религиозного дискурса. Религиозный дискурс в целом определяется как процесс когнитивно-речевой активности в религиозно релевантной социально-коммуникативной ситуации, что предусматривает рецепцию, передачу или/и творение (сотворение) определенных религиозных текстов в определенном контексте; и как поточный результат данной активности, который создает соответствующую дискурсивную картину мира. Как основной жанр религиозного дискурса рассматривается молитва – каноническая (институциализированная) и неканоническая (неинституциализированная, персональная). Неканоническая молитва определяется как обращение к Богу, текст которого может содержать отдельные как канонические фрагменты, так и индивидуальные вербальные формулировки субъекта.

Методики и процедура исследования. Выборка эмпирического исследования составляет 543 респондента разного возраста, социального статуса, с разных регионов Западной Украины. Через использование на первом этапе «Методики изучения религиозной активности» (Д. Смирнов) и расчета квартилей всю первоначальную выборку поделено на четыре субвыборки лиц с разными уровнями религиозной активности. На втором этапе зафиксировано вербализации неканонических религиозных дискурсов. Полученные таким способом 543 текста подвергнуты процедурам контент-аналитической обработки с помощью компьютерной программы «Textanz». В основание указанной обработки и интерпретации результатов взяты методы психосемантического и психолінгвістического текстового анализа.

Результаты. По результатам исследования определены универсальные закономерности психолінгвістической структуры неканонического религиозного дискурса, связанные с активизацией системы «Я-Ты» и вербальной экспликацией определенной личностной просьбы и благодарения. Выяснено также отдельные специфические смысловые вариации соответствующего

дискурса, обусловленные уровнем религиозной активности его субъекта. Констатируется, в частности, что на высших ее уровнях растет количество а, значит, и значение лексем категории имени существительного «Духовная, психическая жизнь» («любовь», «сердце» и др.). Это демонстрирует значимость молитвы для высокорелигиозных лиц не только как внешнего средства поддержки, а и как действенного психологического ресурса самоконтроля.

Ключевые слова: религиозный дискурс, неканоническая молитва, религиозная активность, личность, психолингвистический анализ.

